

کامران نجفی پور، ۱۴۰۵

تأثیر پیشینه‌ی اجتماعی قضاات بر آرای قضایی در مذاهب خمس

پژوهش حاضر به بررسی تأثیر پیشینه اجتماعی قضاات بر آرای قضایی در چارچوب فقه اسلامی و با تأکید بر مذاهب خمس می‌پردازد. قاضی در فرایند دادرسی، افزون بر التزام به ادله شرعی، قواعد فقهی و اصول عدالت، در بستر اجتماعی و فرهنگی خاصی شکل می‌گیرد و همین پیشینه می‌تواند به گونه‌ای مستقیم یا غیرمستقیم بر نحوه فهم موضوع، ارزیابی ادله، تشخیص عرف، سنجش اعتبار شهود و در نهایت صدور رأی اثر بگذارد. مسئله اصلی این پژوهش آن است که از منظر مذاهب خمس، پیشینه اجتماعی قاضی تا چه اندازه در تصمیم‌گیری قضایی اثرگذار است و حدود مشروع و نامشروع این تأثیر چیست. این تحقیق با روش توصیفی - تحلیلی و رویکرد تطبیقی، مبانی فقهی مربوط به شرایط قاضی، اصل عدالت، بی‌طرفی، استقلال قضایی و آداب دادرسی را در فقه امامیه، حنفیه، مالکیه، شافعیه و حنبلیه مطالعه می‌کند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه در متون فقهی کلاسیک از اصطلاح «پیشینه اجتماعی» به صورت مستقیم استفاده نشده، اما از طریق مباحثی چون عدالت قاضی، منع جانبداری، لزوم تساوی میان اصحاب دعوا، منع قضاوت در موارد تهمت و توجه به اوصاف اخلاقی و علمی قاضی، به طور ضمنی نقش زمینه‌های فردی و اجتماعی در تصمیم‌گیری مورد توجه قرار گرفته است. در نهایت، پژوهش به این نتیجه می‌رسد که شناخت اجتماعی قاضی در حد فهم بهتر موضوع و عرف می‌تواند مفید باشد، اما هرگونه تأثیر منجر به تبعیض، جانبداری و عدول از موازن شرعی، با عدالت قضایی ناسازگار است.

کلیدواژه‌ها: پیشینه اجتماعی قضاات، آرای قضایی، مذاهب خمس، فقه تطبیقی، عدالت قضایی، بی‌طرفی قاضی

شماره‌ی پایان‌نامه: ۱۲۷۱۲۹۱۰۹۴۵۳۷۰۶۰۱۷۰۴۹۱۶۳۲۹۳۰۷۹

تاریخ دفاع: ۱۴۰۵/۰۷/۲۰

رشته‌ی تحصیلی:

دانشکده:

استاد راهنما: دکتر سید مرتضی خاتمی سبزواری

Thesis:

Title : The Effect of Judges' Social Background on Judicial Decisions in the Five Schools of Thought

This study examines the impact of judges social background on judicial rulings within the framework of Islamic jurisprudence, with particular emphasis on the five major schools of law. In the judicial process, a judge is not only bound by religious evidence, jurisprudential

rules, and principles of justice, but is also shaped by a specific social and cultural context. Such a background may directly or indirectly influence the manner in which the judge understands the subject matter, evaluates evidence, identifies customary norms, assesses the credibility of witnesses, and ultimately issues a ruling. The main question of this research is the extent to which the social background of judges affects judicial decision-making from the perspective of the five Islamic schools of law, and what the legitimate and illegitimate boundaries of such influence are. Using a descriptive-analytical method and a comparative approach, this study investigates the jurisprudential foundations concerning the qualifications of judges, the principles of justice, impartiality, judicial independence, and the ethics of adjudication in Imamiyya, Hanafi, Maliki, Shafii, and Hanbali jurisprudence. The findings indicate that although the classical jurisprudential texts do not explicitly employ the term social background, they implicitly address the role of individual and social factors in judicial decisions through discussions of judicial integrity, prohibition of bias, equality of litigants, prohibition of adjudication in suspicious circumstances, and the moral and intellectual qualifications of judges. The study concludes that a judges social awareness may be beneficial insofar as it contributes to a better understanding of facts and customs; however, any influence leading to discrimination, partiality, or deviation from Islamic legal standards is incompatible with judicial justice.